

Jan KILIÁN, *Dějiny Rabštejna nad Střelou*, České Budějovice: Veduta 2023, 412 s. ISBN: 978-80-88030-81-2.

Rabštejn leží asi 30 kilometrů severně od Plzně na řece Střele. Dnes v něm žije přibližně 30 stálých obyvatel, přesto se zde dochovalo velké množství památek. Za zmínku jistě stojí zřícenina rabštejnského hradu ze 14. století, později přestavěná na barokní zámek, jejíž expozice je znovu zpřístupněna veřejnosti. K vidění jsou pozůstatky dvou hradů, klášter servitů s kostelem Panny Marie Sedmibolestné, loretánská kaple z roku 1671, řada roubených a hrázdných historických staveb, smírčí kříž z roku 1584, zříceniny Nučického a Horova mlýna nebo židovský hřbitov z 18. století. Za pozornost stojí také městské opevnění se zbytky Dolní brány a ikonický kamenný most přes řeku Střelu z první poloviny 14. století, který se v podstatě zásluhou filmařů stal symbolem Rabštejna.

I přes velmi bohatou historii a popularitu u výletníků se Rabštejn nedočkal ze strany českých ani německých historiků komplexního zpracování dějin. Dosud vzniklo jen několik článků a šířeji zaměřených vlastivěd. Stalo se tak až nyní zásluhou Jana Kiliána a kolektivu. *Dějiny Rabštejna nad Střelou* jsou první ucelenou monografií dokumentující dějiny nejmenšího města u nás, potažmo v Evropě vůbec. Kniha vznikala několik let s využitím poznatků z řady autorem vedených seminárních, bakalářských a diplomových prací. Autorský tým byl sestaven z historiků, kunsthistoriků, archeologa a studentů historie na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity v Plzni. Jan Kilián je hlavním autorem a redaktorem publikace.

Hlavním důvodem absence komplexní monografie je nedostatek písemných pramenů. Příčinou jsou opakované požáry města, kvůli kterým byly zvláště starší zdroje nenávratně ztraceny. I přes tuto skutečnost se autorskému kolektivu podařilo sepsat velmi zdařilou syntézu poskytující ucelený obraz vývoje města od středověku po současnost. Využity byly prameny světské i duchovní. Období 16. století a starší je možné opírat de facto jen o majetkové zápisy vložené do desk zemských. Využívány byly listiny potvrzující městská privilegia, a to nejen královská, ale i písemnosti dalších rodů vlastníků Rabštejna nad Střelou. Zkoumány byly zejména dva mimořádně významné fondy, a to Rodinný archiv Lažanských z Bukové na Manětíně a Velkostatek Manětín – Rabštejn nad Střelou, který obsahuje cenné pozemkové knihy se záznamy údajů do konce 17. století. Využity byly účetní prameny, sbírka rabštejnských matrik od 30. let 17. století a také některé prameny vyprávěcí povahy. Zaznamenávají emocionální prožitky pisatele, které umožňují pochopit pocity našich předků. Obsahují též cenná fakta ke stavební historii města nebo ze života různých skupin obyvatel světského i duchovního stavu, např. učitelů nebo farářů. Autoři čerpali rovněž

z rabštejnských kronik, z nichž nejvýznamnější je *Memorabilienbuch des Stadtl Rabenstein*, velmi cenný pramen psaný v letech 1836–1846 Antonem Johannem Wirthem mladším. Dalším typem zdrojů byly městské knihy obsahující např. seznamy přijatých měšťanů, pamětní a trhové zápisy, stavební smlouvy, závěti, obligace nebo povolení pro stavbu domů. Spisový materiál poskytl soukromou korespondenci starosty Georga Müllinga z poloviny 19. století. Užity byly také komplementární prameny různých popisů panství evidenční a berní povahy jako např. berní rula nebo tereziánský a josefínský katastr. K zachycení osazenstva zámku byl využit Soupis poddaných podle víry, který ovšem nezachycuje město jako takové. Text vhodně doplňují citace z pramenů.

Kniha je rozdělena do tří tematických kapitol. První nejrozsáhlejší kapitolou jsou dějiny Rabštejna uspořádané do podkapitol zachycujících jednotlivé dějinné fáze městské historie. Podrobně je zmapovaná historie středověku, třicetiletá válka a doba pobělohorská. Další podkapitoly popisují historii města za vlády místních rodů – hrabat z Pöttingu v letech 1665–1714, za Černínů z Chudenic a Krakovských z Kolovrat v letech 1714–1748 a za Lažanských do počátku 19. století. Pozornost je věnována také měšťanskému rodu Müllingů, kteří vlastnili řadu rabštejnských domů a dalších nemovitostí. Zastávali významné pozice v městské správě, živil se nejčastěji jako řezníci, koželuzi, popřípadě mydláři nebo pekaři. Jan Kilián tento rod detailně sledoval od sklonku třicetileté války pomocí matrik a aplikovanou metodou rekonstrukce rodiny. Tento rod se zapsal do dějin Rabštejna v 17. a 18. století velkou měrou. Čtenář je seznámen také se stavem obyvatel města a jejich všedním dnem, jak vypadal v 18. a 19. století. Následují dějiny Rabštejna za první republiky, druhé světové války a v poválečném období sahajícím až do současnosti. Druhá kapitola je věnována rabštejnské církvi a školství. Popsán je vznik fary a farnosti, připojen je i seznam známých farářů z doby středověku a pobělohorského období. Součástí kapitoly je krátké pojednání o rabštejnské škole, která je doložena od roku 1645. Poslední třetí kapitolou je památkový fundus, který popisuje město z pohledu archeologa, a dále se zabývá výkladem jednotlivých památek. Podrobně je zdokumentována historie rabštejnských hradů a zámku, servitského kláštera, kostela Panny Marie Sedmibolestné, popsána je historická zástavba města a městské opevnění. V závěru kapitoly je věnována pozornost i drobným památkám ve městě a jeho okolí.

Publikace je velmi pěkně ilustrovaná. Obsahuje dobové i současné fotografie pamětihodností Rabštejna, jejichž autorem je z velké části editor knihy Jan Kilián. Kromě fotografií jsou v knize dobové rytiny, mapy, stavební plány budov, obrázky erbů a pečeti, vynechané nejsou ani ukázky důležitých listin a úředních knih. Obrázky jsou pro větší komfort čtenáře vhodně začleněny do textu v černobílé verzi; barevná

obrázková příloha je vložena doprostřed knihy. Soubory statistických údajů jsou upraveny do podoby grafů v kapitole sledující každodennost rabštejnského obyvatelstva v 18. a 19. století. Pro úplnost knihu doplňuje jmenný a místní rejstřík.

Kniha jistě osloví čtenáře se zájmem o lokální historii, ale také ty, kteří vyhledávají zajímavá turistická místa. Rabštejn nad Střelou, zasazený do malebné krajiny, tak nabízí de facto výlet cesty časem a uspokojí historiky stejně jako návštěvníky zajímavící se o různé historické etapy. Takto zpracované dějiny mohou být dobrou inspirací k obdobným publikacím zaměřující se na historii konkrétního českého města.

Mgr. Eva Trnková

Historický ústav

Filozofická fakulta

Univerzita Hradec Králové

Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové III

Česká republika

eva.trnkova@uhk.cz

ORCID: 0009-0002-1109-106X